

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Sectio prima. Varia Origenianorum [...] genera percensentur

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

CAPVT SECVNDVM.

ORIGENIS EXEGETICA ET EPMHNEYTIKA.

Capitis secundi partitio.

SECTIONIBVS tribus hoc caput continetur. I. varia Origenianorum *ἑρμηνείαι* genera per censentur. II. singula Origenis *ἑρμηνείαι*, quorum quidem ad hanc diem B memoria superest, enumerantur. III. agitur de Exegeticis quæ super sunt, deque vestitis ipsorum interpretationibus. IV. disputatur de Origenis Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis, deque vulgata editione Septuaginta Interpretum.

SECTIO PRIMA.

VARIA ORIGENIANORVM ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΓΕΝΕΡΑ ΠΕΡCΕΝCΕΝΤΥΡ.

I. *Scripturam sacram Ambrosij rogatu Origenes interpretatus est. Confutantur nonnulli, C qui primum Scripturæ sacre interpretem ipsam fuisse volunt. II. Dividantur Origenis Exegetica in Scholia, Homilias, & Tomos: III. de quibus sigillatim queritur. IV. Quid sint *μουσικῆ* disputatur. V. ipsiusdem pars *ἑρμηνείαι*. Epistolas inter Syntagmata collocamus. VI. Origenes historicum, mysticum, & moralem sensum perscrutari solet. VII. Cur minor in Novo quam in Veteri Testamento ab Ambrosio dictus sit, investigatur.*

ANTEQVAM varia Origenianorum *ἑρμηνείαι* genera percenscam, revocentur in memoriam quæ supra notata sunt, ad interpretandos Scripturæ sacre libros, Ambrosij consiliis, auctoritate & rogatu Origenem fuisse impulsam, & quasi adactum, ut amice ab eo ipse ex postulat in Commentarijs ad Psalm. 1. & ut in quadam Epistola, quam exhibent Cedrenus & Suidas, leviter conqueritur, & ut ipse scribit Ambrosius in Epistola ad Origenem, quam refert Hieronymus in Epistola ad Marcellam. Confutandus deinde venit nonnullorum error, qui primum Origenem Scripturas fuisse interpretatum literis prodiderunt. In his Beatus Rhenanus ad Hermannum Archiepiscopum Coloniensem ita de Origene disserit: *Quippe hic scriptor, quam quod ingenio perspicacissimo, & optimo disciplinæ omnifariam ex cultu prae datus fuit, tum quod improbo studio sacris monumentis invigilavit, primus quasi glaciem scilicet juxta proverbium, in enarrandis Scripturis divinis. Quæ vera laus, quo magis copiosa debeat primis quibusque rerum optimarum auctoribus, nemini ambiguum est. Et Sixtus Senensis libr. 4. Biblioth. qui sic ait: His similibus excitationibus ubique uti voluit, prout decebat hominem pene *ἄρ. ἡ δὲ ἀξίω*, & qui primus aggressus esset explanationem omnium divinarum Scripturarum, nondum ob ingentem earum difficultatem ab aliquo attentatam. Et Genebrardus in Epistola ad Carolum IX. ejus hæc verba sunt: *Theologia liquidissimam veluti scaturiginem aperuit, & cum frangi illo Salomonis viro derivavit fontes suos foras. Tum deinde: Et sane omnium, quorum quidem in divina Scripta Commentarij extant, fuit antiquissimus. Itane vero? antiquiorne Philone, qui tot scriptis hodieque superstitis Scripturas sacras explanavit? antiquiorne Theophilo Antiochæno, cujus extant Commentaria in quatuor Evangelia? Vetustiores quoque fuerunt illo Melito Asianus, qui librum scripserat de Apocalypsi Iohannis; & Rhodon, & Candidus, & Appion, qui tractatus in Hexaëmeron sigillatim composuerunt; & Iudas, qui de septuaginta apud Danielem hebdomadibus scripsit. Itaque Ambrosius ad Psalm. 118. 28. Origenem ait *multorum interpretationes diligenti discussisse indagine: quos & sæpe citatos apud eum reperias: velut Homil. 15. in Genes. ubi ait: Nunc interim non videtur absque ratione dici, quod & prioribus nostris quibusdam visum est, Prophetiam quamdam in hoc designatam videri. Et Homil. 13. in Exod. Arctem etiam ante nos quidam pro furore posuerunt. Et Homil. 8. in Levit. De hoc quidam etiam ante me dixerunt. Et Homil. 9. in Num. Quidam tamen ex ijs qui ante nos interpretati sunt locum hunc, memini quod mortuos dixerunt eos, qui nimietate scelerum in peccatis mortui intelliguntur. Et Homil. 26. seq. Execundi de Aegypto figuram duobus modis accipi, à prioribus nostris, & à nobis sæpe tam dictum est. Et Homil. 8. in Iudic. Memini etiam quemdam ex prædecessoribus nostris in libellis suis vellus lana populum dixisse Israël. Et Homil. 10. in Ierem.***

A τὸ αὐτὸ ἔχει καὶ ἄλλοι διηγήται. Et Homil. 14. seq. ἡ δὲ ἀποστολὴ δὲ πρὸς ἰεροσόλυμοις τὸ πρῶτον. Et Tom. 14. in Matth. p. 230. ἰησοῦς λέγει ἅν τις ἔσθῃ ἡμῶν. Et passim in Commentariis in Iohannem Heracleonem Hæreticum, hujus Evangelistæ Interpretem insectatur. Qui ergo alius ad Scripturas interpretandas Origenes viam prævisse dici potest? At excusari potest quod ait Sixtus Senensis libr. 4. Biblioth. *His similibus excitatiunculis ubique uti voluit, prout accidebat hominibus pene ἀποδοκίματοι, & qui primus aggressus esset explanationem omnium divinarum Scripturarum, nondum ob ingentem earum difficultatem ab aliquo attentatam.* Nam alios quidem non negat partem aliquam scripturarum exposuisse; omnium vero scripturarum explanationem aggressum esse aliquem ante Origenem, id vero negat, & merito quidem.

B Iominus hanc cum explicandæ Scripturæ artem multum provexisse: nec enim simplicem quemdam interpretandi modum adhibuit, sed varia explanationum genera primus Scripturæ accommodavit. Nam vel diffusis Commentariis, quidquid suppeditabant ingenium & doctrina, prolixè congestit; vel brevibus tantum Scholiis obscuriora quæque illustravit; vel ad populi captum sese demisit, & selectas quasdam Scripturæ pericopas minus accurate per Homilias exposuit. Hieronymus in Prologo suæ interpretationis Homiliarum, quas in Ezechielem Origenes habuit: *Illud, inquit, breviter admonens, ut scias Origenis opuscula in omnem Scripturam esse triplicita. Primum eius excerpta, quæ Græcè ῥηθλια nuncupantur, in quibus ea quæ sibi videbantur obscura atque habere aliquid difficultatis, summam, breviterque perstringit. Secundum Homiliaticum genus, de quo & præfens interpretatio eius est. Tertium quod ipse in scripsit τὸ αὐτὸ, nos Volumina possumus nuncupare, in quo Opere tota ingenij sui vela spirantibus ventis dedit, & recedens à terra in mediū pelagus aufugit.* Rufinus in Prologo interpretationis suæ Commentariorum Origenis in Numeros, quem mihi olim Bigotiana Bibliotheca suppeditavit: *Quæcumque in Numerorum libro, sive Homiliatico stilo, sive etiam ex his quæ Excerpta appellantur, scripta reperimus, hæc perurgente te, Romana ut potuimus voce ex diversis in unum ordinem collecta digestimus.* Et paulo post: *Sic tamen te volo, Frater, quod hæc lectio vias quidem aperiat intelligentiæ, non tamen sigillatim cuncta quæ scripta sunt disserat, ut in Explicationum libris legisti: quo scilicet etiam Lector non reddatur otiosus, sed pungat cor suum, sicut scriptum est, & producat sensum, & audiat verbo bono, ut sapiens adjiciat ad illud.*

C III. Scholia breves erant notæ enodandis locis intricatioribus, & abstrusioribus sensibus erendis, quales habemus in omnes fere Græcos Poëtas. Erasmus Oriola reddi jubet. *Erasm. De Sixtus Senensis exponit Vacaciones, sive otia, sive per otium excerpta; quibus quoties ad plenam commentationem otium desisset, ea tantum quæ sibi videbantur obscura, brevibus quibusdam annotationibus summam perstringebat.* Inepte uterque. Scholion diminutivum est à Schola: Schola Græcè & Latine, præter vulgatas significationes, lucubrationem etiam sonat, quæ de re aliqua per otium elaboratur. Scholion ergo parvam Scholam significat, hoc est Lucubrationunculam. Speciatim vero Scholia appellantur Commentarioli, vel Disertatiunculae. Præterea excerpti ex Auctore aliquo loci dicuntur Scholia, cujusmodi ex Evangelio, quo utebatur Marcion nonnulla depromsit Epiphanius Hæ. 42, & Scholia appellavit. Atque hæc Scholia Latine Excerpta proprie dicuntur. Male autem hoc nomine afficias breves expositiones, & dissertationes: quod tamen fecerunt Hieronymus & Rufinus, cum Origenis Commentariolos in Scripturam Excerpta dixerunt; omne Scholiorum genus communi Excerptorum vocabulo donantes, quod ad certam quamdam speciem erat restringendum. At quoniam brevibus sententijs hæc Scholia Origenis, sive Commentarioli concludebantur, idcirco Commaticum interpretationis genus ea Hieronymus appellat. Proœm. Comment. in Matth. *Legisse me fateor, inquit, ante annos plurimos in Martiano Origenis viginti quinque volumina, & totidem ejus Homilias, Commaticumque interpretationis genus.* Et Proœm. Comment. in Epist. ad Galat. *Scriptus enim ille vir (Origenes) in Epistolam Pauli ad Galatas quinque propria volumina, & decimum Stromatum suorum librum commaticum super explanatione eius sermone complevit. Quod ita intelligo: Scholia in Epistolam ad Galatas decimo Stromatum suorum libro ipsum inseruisse.* Scholia vero ad sacrorum Librorum oram attextuisse Origenem ostendit liber vetustissimus Renati Marchali, quo continentur Prophetæ omnes, quique in Collegij Parisiensis Societatis Jesu Bibliotheca servatur, & cujus usuram humanissime mihi concessit Gabriel Cossartius amplissima huic Bibliothecæ præfectus, *βιβλ. εζηκν* ipse *εὐαγγ.* & doctrinæ omnis refertissimum penu. Prophetiæ Ezechielis præfixum hoc habet ille liber: *μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἑπτὰ τῶν ἐκδοσῶν ἐξ ἀποστόλων, καὶ διαρτάθη τὰ πρὸς ἁγίους ἀπὸ τῶν πατέρων, ἀπὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἑξ ἑξαποστόλων, καὶ ἐξ ἑξαποστόλων. ὅθεν ἐκείνη ἐστὶν τὰ ῥηθλια πατρῴσια.* Desumptum est ab Hexaplis juxta Editiones, & emendatum ex ipsius Origenis Tetraplis, quæ & manu ipsius emendata, & scholijs succincta erant. Vnde ego Eusebius Scholia apposui. Hinc discimus Tetraplorū limbos Scholijs ab Origene fuisse succinctos. Si quis autem existimet quæ in hoc Marchali Codice ad oram Ezechielis, aliorumque Prophetarum adtextæ sunt annotationes, ea ipsa

Erasm. De lib. Origen. Stat. libr. 4. Bibl.

A scribi soleant, eique saepe adjungi & ad oram adrexi, propterea *σημειώσεως* recte dicta sunt: neque immerito Philocalæ textores hoc vocabulum Commentariis, Hieronymus Scholiis tribuere.

V. Communi quoque *ἑξήνηκον* titulo Tetrapla, Hexapla, & Octapla Origenis complectimur, quæ proprio vocabulo *ἰσχυρὸν βιβλίον* appellare possis. Cum enim ex variis Scripturæ conflata sint interpretationibus, in eum venire debuerunt censum, quo quacunque ad interpretandam Scripturam elaboravit Adamantius, continentur. Huc adiicit Epistolas Sixtus Senensis, quod propositas sibi circa Scripturæ illustrationem quæstiones rescribendo Origenes dissoluit. At cum alia quoque per Epistolas argumenta tractasse ipsum constet, velut cum ad Philippum Imperatorem, vel ad conjugem ipsius Severam, vel ad Fabianum Papam fidei suæ proferendæ causâ scriberet, merito inter Syntagmata Epistolas ipsius conjiciendas censemus.

VI. Qui interpretandis Scripturis triplex *ἑξήνηκον* genus adhibuit Origenes, is triplicem ex illis sensum eruere, ac investigare consuevit; historicum, quem & literæ sensum appellant, mysticum, & moralem. Sic ille Homil. 17. in Genes. ubi agit de benedictionibus Patriarcharum: *In ipso autem corpore & serie verborum, neque benedictiones tantum, neque futurorum sels prænantatio, quantum motes vel propositum eorum, vel etiam quadam ab eis gesta notabiliter arguuntur. Quæ res nobis triplicitatim (ut in aliis fecimus) explanationis materiam subjicit, ita ut benedictiones historia locum seruent, prophetia verum mysticum atque dogmaticum, quorum correptio atque obijurgatio moralem dirigat stilum.* Quod idem in fine ejusdem Homiliæ repetit. Ab historico autem sensu ad mysticum, à mystico ad moralem sese progreditur; quamvis hunc ordinem pervertat nonnunquam, literam aliquando negligat, à morali expositione ad mysticam quandoque transeat. Quæ quoniam supra luculenter tractavimus, hæc obiter tetigisse sufficiat.

VII. Finem huic imponemus Sectioni, adducentes illud Ambrosij è libr. 5. Epist. 43. *Et si se iam quod nihil difficilius sit, quam de Apostoli lectione differere, cum ipse Origenes longe minor sit in Novo, quam in Veteri Testamento.* Cujus rei causas querenti mihi id succurrit, atate Origenis pluribus Commentariis, interpretationibus, dissertationibus, Traditionibus illustratum fuisse Testamentum Vetus, quam Novum, cujus reconditiores sententiæ perpaucorum industria fuerant ad hoc tempus investigatæ; proindeque Instrumentum Vetus tractantem Adamantium majori fuisse in luce versatum, quam cum Novo explicando operam suam navaret. Huc accedit antiquæ Legis abrogatas ceremonias & iudicia enarrantem, minore periculo in allegorias excurrisse, & destruxisse literam, quam cum Christi decreta, & sanctiones Apostolorum, dogmatum suorum novitate depravaret.

SECTIO SECUNDA.

SINGVLA ORIGENIS ΕΞΗΗΗΤΙΚΑ, QVORVM AD NOS
PERVENIT NOTITIA, ENUMERANTVR.

E I. Enumerantur Origenis Exegetica in Pentateuchum; II. in Josue, Judices, Libros Regum, Paralipomenon, Esdra, & Iob; III. in Psalterium; IV. in Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum; V. in majores Prophetas quatuor; VI. & in minores Duodecim; VII. item in Mattheum, Lucam, Iohannem, & Acta Apostolorum; VIII. Epistolas Pauli, & Apocalypsim.

F I. POSTQVAM varia Origenianorum Exegeticæ genera percensuimus; singulas nunc exegeticas lucubrationes enumerare decet, quarum ad nostram atatem notitia pervenit. Nam ex ingenti hac, quam diximus, scriptiorum congerie, non modo pars intercidit maxima, sed multarum etiam tituli ac nomina obsoleverunt. Quatumcunque ergo memoria aliqua in Veterum scriptis servata est, eas recensebimus sigillatim, & juxta librorum Scripturæ sacræ ordinem digeremus.

Scribit Epiphanius, ex eoque Cedrenus, & Suidas, singulos Scripturæ sacræ libros Origenis studio fuisse interpretatos. Auspicandum à Genesi, quam tredecim Commentariorum libris, & mysticarum Homiliarum libris duobus explicasse ipsum testatur Hieronymus apud Rufinum Inveit. libr. 2. Idem Quæst. 1. ad Damas. narrat Adamantium duodecimum & decimum tertium librum Commentariorum suorum in Genesim huic loco exponendo consecrasse: *Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Hinc emendandus Eusebius cuius libro 6. Hist. cap. 24. hæc leguntur: *ὅτι ἡ τὸ ἑπτάκις ἕως ἡ ἡσίων. Πάσης δὲ ἡ βίβλου* Gen. 4. 14.